

ELNURƏ ABDULLAYEVA
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
elnura.abdullayeva@yahoo.com

HƏBİB SAHİR: HƏYATI və YARADICILIĞI HAQQINDA BƏZİ MÜLAHİZƏLƏR

Açar sözlər: tərcümeyi-hal, azadlıq idealı, sürgünlük, mübarizəyə çağırış, poeziya

Key words: autobiography, ideal of freedom, exiled, calling to fight, poetry.

Ключевые слова: автобиография, идеал свободы, ссылка, призыв к борьбе, поэзия

Ölkəmizdə istər Sovetlər dönəmində, istərsə də dövlət müstəqilliyinin bərpaşından sonra Həbib Sahir haqqında yazılıb və düşünürük ki, hələ bundan sonra da yazılacaq. Şairin həyatı ilə bağlı yazılanları nəzərdən keçirəndən sonra belə bir halın şahidi oluryq ki, onun tərcümeyi halı çox səthi, bəsit şəkildə, bəzən də faktları yanlış verməklə təqdim olunub. Əksər hallarda faktlara istinad edilmədən ümumi məlumatlar verilmiş, hətta əsl adı, ata-anasının adı, təxəllüsü, ailə vəziyyəti, təhsili, fəaliyyəti, kitablarının adları barədə belə məlumatlarda naqisliklər görünməkdədir.

H.Sahirin anadan olma tarixi əksər müəlliflər tərəfindən 1903-cü il kimi göstərilmiş (1, 225; 2, s.281; 4, s.241), anadan olma yeri gah Təbriz (4, s.241), gah da Tərk şəhəri kimi verilmişdir (5). Amma son illərdə əldə olunan və Cənubi Azərbaycanın mətbuat orqanlarında çap olunan materiallar göstərir ki, məsələyə yenidən baxılmalı, şairin bioqarfiyası yenidən yazılmalıdır.

Məhz bunları nəzərə alaraq biz məqaləmizdə ən əvvəl faktları ümumiləşdirərək sənətkarın tərcümeyi-halını yazıb ədəbi və elmi ictimaiyyətə təqdim etməyi zəruri hesab edirik.

Əvvəla şairin doğulduğu tarix və haralı olması, ata-anası və ailə tərkibi barədə.

Cənublu müəllif və H.Sahiri yaxından tanıyan Bəhmən Kaşif yazır ki, Həbib Sahir 1286-cı ildə (M: 1907) Təbrizdə anadan olub. Unun atası Mir Qəvvam Şibli dağının şimal-şərqində yerləşən Türkədari kəndindən Təbrizə gəlib Curxab məhəlləsində “Şazdahamam” küçəsində üç otaqlı ev alır. “Seylab” və “Seyid Həməzə” bazarçalarının arasında yerləşən bu küçə, hazırda “Arif” adlanır. Təbrizə gələndən bir müddət sonra o, Dəvəçi məhəlləsindən bir qızla evlənir (6, s. 36). Bu fikir, yəni H.Sahirin atasının Təbrizə gələmə olması və Surxab (“Qızıl, yaxud qırmızı su”) məhəlləsində məskunlaşması onun öz şeirində də təsdiq olunur:

Atam mənim bədəviymiş, köçəri,
Darvazadan bir gün girib içəri.
Bağdan sovub atlanarkən çəpəri,
“Qızıl sular” məhləsində kök salmış,
Dəvəçidən gözəl, göyçək qız almış (1, s. 230).

H.Sahir özünün əslinin Türkədari kəndindən olduğunu “Səhər işıqlanır” kitabındakı “İlk səfər” şeirində də təsdiqləyir (7, s. 158-161).

Miq Qəvvamın bu izdivacdan Mir Məhəmməd, Mir Həbib adlı iki oğlu və Surə xanım adlı qızı dünyaya gəlmişdir. Mir Qəvvam bir müddətdən sonra Seylab məhəlləsində bir ev alır və başqa bir xanımla da evlənir. O xanımdan da iki oğlu – Mir Səttar və Mir Qafar dünyaya gəlir.

H.Sahir xatirələrində yazır ki, çörəkçilər məni “Miri bala”, qonşu arvadlar “balaca Miri”, yoldaşlarım isə “Mir Həbib” deyə çağırırdılar. “Mir Həbib”dən “Həbib”ə çevrilməyinin tarixçəsini müəllif belə nəql edir ki, Dəvəçidəki “Sicili-əhval” idarəsində (pasport, yaxud doğum haqqında şəhadətnamələrin verildiyi idarə - E.A.) Mirzə Qələmdan adlandırdığı birisi “gözlərində eynək, əlində qələm adımı, sanımı, dədəmin adını, nənəmin adını soruşdu. Yazı yazdı, möhür vurdu, rəis imza etdi. Nəhayət, bir dəftərçə mənə verdi: “Xoş gəldin!” – deyə yola saldı. Yolda dəftərçəni açdım. Yazılmışdı: Adı Həbib Qəvvam oğlu, Fatma oğlu, sanı Sahir...

Müəllif daha conra qeyd edir ki, əslində atamın adı Mir Qəvvam, anamın adı Fatma Sultan, öz adı da Mir Həbibdir (8, s.10).

Deməli, şairin əsl adı Həbib deyil, Mir Həbibdir. Təvəllüdü barədə Bəhmən Kaşifinin fikri belədir ki, Surə xanım Molla Zivərin məktəbini bitirəndə 10 yaşında idi, Mir Həbibin isə altı yaşı vardı. Müəllif bildirir ki, Surə xanımın sicilisi, yəni yaş sənədi hal-hazırda durur və orada onun anadan olma tarixi 1282-ci il kimi göstərilib (M: 1903). Qardaş bacısından dörd yaş kiçik olduğundan onun təvəllüd tarixi 1286-cı il olur (M. 1907) və Quran cildinə yazılmış 1282-ci il tarixi Mir Həbibə deyil, Surə xanıma aiddir. H.Sahirin 1286-cı ildə (M.1907) anadan olması başqa bir tədqiqatçı tərəfindən də təsdiq olunur (9, s 42). Yeri gəmişkən H.Sahirin 1304-cü ildə (M.1925) orta məktəbi bitirdiyini nəzərə alsaq, onun 1903-cü ildə deyil, 1907-ci ildə anadan olma faktı daha əsaslı və ağılabatandır.

H.Sahir uşaq ikən atasını itirir və yetim olaraq anasının himayəsi ilə böyüyüb boya-başa çatır. Atasının bir gecə qonaq adı ilə evdən aparılması və bir daha geri qayıtmaması barədə o, belə yazır: “Beş yaşıma çatdım. Kəndimizdə fırtına qopdu və atam bir payız gecəsi qonaq getdi və bir daha geri dönmədi. Yetim qaldıq. Altımıza köhnə keçə saldıq, aclıq gördük, korluq çəkdik, böyüdük”.

H.Sahir rəsmi şəkildə məktəbə verilməzdən əvvəl dörd yaşında ikən əlifba öyrənmək üçün bacısı ilə birlikdə Zivər adlı bir qadın mollasının yanında dərs almış, altı yaşından ögey qardaşı ilə “Seyid Həmzə”, daha sonra “Heydər təkəyəsi” məktəbində oxumuşdur. Bir müddət mollaxana tipli məktəblərdə oxuyan H.Sahir təhsilini yeni üsulla idarə olunan “Mədarisi-Mötəmədə” və “Rüşdiyyə” məktəblərində davam etdirmiş, 1304-cü ildə (M.1925) orta təhsilini Əmirxizinin müdir olduğu “Məhəmmədiyyə” mədrəsəsində tamamlamışdır. Mədrəsədə təhsil aldığı illərdə böyük şair və inqilabçı, Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin silahdaşı, İranda “Şeire-no” (“Yeni şeir”) ədəbi cərəyanının yaradıcılarından biri olan Mirzə Təqi xan Rüfət ona ədəbiyyat və fransız dilindən dərs demişdir. Təqi Rüfətin vasitəsi ilə o, İstanbulda çıxan “Sərvəti-fünun”, “Ədəbiyyati-cədidə”, “Rəsmli ay” kimi məcmuələrlə tanışlıq imkanı qazanır. Tovfiq Fikrət və Cəlal Sahirin şeirlərini daha çox bəyənen şair “Sahir” təxəllüsünü də Cəlal Sahirə hörmət əlaməti olaraq götürdüyünü özü qeyd edir. Bu haqda müəllif yazır: “Mən Sahirin şeirlərini xəyaləngiz xoşahəng olduğuna görə çox bəyənerdim. Mən onun mənəvi təsirini yaddan çıxarmayım deyər, Sahiri özümə soy adı seçdim”. H.Sahir sonralar Azərbaycan dilində qələmə aldığı “Məktəb xatirələri” şeirində Təqi Rüfəti də hörmət və məhəbbətlə yad etmiş, haqqında aşağıdakı misraları yazmışdır:

..Yeni şeirin lap güllənən çağında
Kimsə deməz Təqi Rüfət var imiş?
Şeir yazan dərin hikmət var imiş?

..Öylə şair yoxmuş Azər elində,
Cəvahirmiş şeiri türkü dilində.
Mərifət yox yazıq Təbriz əhlində,
Bu gün zülmət bizim yurdu bürümüş,
Bir çox Rüfət torpaq içrə çürümüş! (1, s.230).

H.Sahir “Məhəmmədiyyə” mədrəsəsini bitirdikdən sonra fransız dilini daha dərinə öyrənmək niyyəti ilə Təbrizdəki “Katoliklər” məktəbinə daxil olur və iki ilə yaxın bu məktəbdə oxuyur.

Maddi problemlər üzündən Katoliklər məktəbində təhsilini tamamlamadan Kürdüstana yollanan H.Sahir bir müddət orada “Kak Mirza” adı ilə müəllimlik edir. Türkiyədə ali təhsil almaq niyyəti olduğundan bir qədər vəsait toplaya bilən H.Sahir Təbrizə qayıdır. Məqsədini gerçəkləşdirmək üçün 1306-cı ildə (M. 1927) Bakı-Tiflis-Batum yolu ilə İstambula yollanır.

İstanbulda “İranlılar məktəbi” adlı məktəbdə fars dili və ədəbiyyatından dərs deyən H.Sahir 1309-cu ildə (M. 1930) İstanbul

Universitetinin coğrafiya fakültəsinə qəbul olunur. 1312-ci ildə (M. 1933) Universiteti bitirib ali təhsil alması barədə diplom alır. “İran Azərbaycanının təbii coğrafiyası” mövzusunda yazdığı diplom işi həmin ildə İstambulda – “Türkiyyat” nəşriyyatında çapdan çıxır.

Ali məktəbi bitirdikdən sonra Bakıya gəlib bir müddət burada yaşayan Həbib Sahir gəmi ilə İranın liman şəhəri olan Ənzəliyə, oradan da Tehrana gedib sənədlərini İran Maarif Nazirliyinə təqdim edir və 1313-cü ildə (M. 1934) onu ixtisası üzrə Zəncana müəllim göndərirlər. 1315-ci ildə (M. 1936) Maarif Nazirliyi “onun “Coğrafiyeye-xəmsə” kitabını Zəncanda çap etdirir. Kitab dövlət tərəfindən mükafata layiq görülür (9, s.45 ; 10, s.245)

H.Sahir Zəncanda müəllim işləyərkən evlənir və Məniyə adlı qızı dünyaya gəlir. Lakin bu evliliyin ömrü uzun çəkmir. Bir-birlərini anlamaq və yola verməkdə çətinlik çəkdiklərindən ayrılmaq qərarına gəlirlər.

Zəncanda işləyərkən dərs dediyi uşaqlarla Azərbaycan dilində danışması, bəzi məsələləri dogma dillərində onlara başa salması hökumət dairələrinin xoşuna gəlmədiyindən onu Zəncandan Mazandarana sürgün edirlər. Mazandaranda malyariya xəstəliyinə tutulan H.Sahiri məcbur olub yenidən Tehrana qayıtırlar. Xəstəlikdən sağalar-sağalmaz onu Qəzvinə göndərirlər. H.Sahir Qəzvində də çox qala bilmir və nəhayət onun yerini Qəzvindən Təbrizə dəyişirlər. “Dəbiristani-Nizam”, “Dəbiristani-Firdovsi” mədrəsələrində dərs deyən H.Sahir qızı Məniyəni Təbrizə gətirir və burada Nüsrət xanım Nuri ilə evlənir. Bu izdivacdan qızı Səriyyə, oğlanları Həmid və Səid dünyaya gəlir (5, s.39)

1320-ci ildə (M.1941) Sovet ordusunun sıralarında Təbrizə gələn və Təbrizdə “Vətən yolunda” qəzetinin nəşrində mühüm xidmətləri olan Cəfər Xəndan və Osman Sarıvəlli ilə tanışlıq H.Sahirin yaradıcılığına böyük təsir göstərir. Onun Azərbaycan dilində yazdığı şeirləri “Azərbaycan”, “Vətən yolunda”, “Azad millət”, “Yeni Şərq”, “Şəfəq” kimi mətbuat orqanlarında və “Şairlər məclisi” ədəbi məcmuəsində nəşr olunur.

1326-cı ilə qədər (M. 1946) Təbrizdə yaşayan Həbib Sahirə öz dilində danışdığı çağirdlərinə dogma dillərində dərs demək istəyi bəhə başa gəlir.1325-ci ildə (M. 1946) onu Ərdəbilə sürgün edirlər. Ərdəbildə “Səfəviyyə” mədrəsəsində dərs deyən H.Sahir nəzarət altında yaşasa da, 1327-ci ildə (M.1948) “Əşare-cədidə” (“Yeni şeirlər”) adlı kitabını fars dilində məhdud sayda çap etdirə bilir. Üç il Ərdəbildə müəllim işləyəndən sonra yenidən yerini dəyişib Sari çəhərinə, oradan da Qəzvinə göndərirlər. 13 il Qəzvində yaşayan H.Sahir gizli şəkildə də olsa, Azərbaycan dilində “Kövşən” və “Lirik şeirlər”, fars dilində isə “Xoşha”, “Əsatir”, “Əşare-bərgüzidə” kitablarını çap etdirə bilir. Qəzvində yaşayarkən qızı Məniyə bir qəzvinli ilə ailə qurur və orada yaşamağa qərar verir (6, s. 39).

H.Sahir 13 illik Qəzvin həyatından sonra təxminən 1342-ci ildə (M.1963) yenidən Tehrana dönür. Bir ildən sonra təqaüdə buraxılır və ömrünün sonuna qədər Tehrandə yaşayır.

Təqaüdə çıxandan sonra H.Sahir 1350-ci ildə (M.1971) “Farsca şeirlər – I), 1355-ci ildə (M.1974) “Farsca şeirlər – II), “Farsca hekayələr və xatirələr”, 1358-ci ildə (M. 1979) “Səhər işıqlanır” (Azərbaycan dilində şeirlər), 1362-ci ildə (M. 1983) “Sönməyən günəşlər” (fars klassiklərindən Azərbaycan dilinə tərcümələr) kitablarını sağlığında nəşr etdirə bilmişdir.

Həbib Sahir 1364-cü ilin azər ayının 24-də (M. 1985-ci ilin dekabr ayının 14-ü) Tehrandə vəfat etmiş və Behişt-Zəhra qəbirsitanlığında dəfn olunmuşdur.

Həbib Sahir yaradıcılığa hələ mollaxanada oxuyarkən başlamış, gənclik illərində Azərbaycan və fars dillərində şeirlər yazmışdır. O, sənət və söz ələmi ilə tanışlığı, ilk qələm təcrübələri haqqında belə yazır: “Yeddi yaşında idim. Bir məktəbxanaya gedirdim. Gecələr çıraq yandırır əlimə qələm alırdım. Öz ana dilimdə şeir yazardım. Mütəvəsitanın üçüncü klasında idim. Fransız dilindən farscaya bir şeir tərcümə elədim. Sonra Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin ölümünə bir mərsiyə və bir farsı şeir yazdım. Müxbirül-səltənəni orada nifrin elədim” (11, s.44).

Həbib Sahir İrandakı siyasi rejimin yarıtdığı qeyri-insani və anti-Azərbaycançılıq üsuli-idarəsinin qoyduğu bürün qadağalara baxmayaraq əsərlərini doğma dilində yazmaqdan çəkinmədiyi kimi, tədris prosesində bu dildən istifadə etməkdən də çəkinmir. Odur ki, ömrünün müəyyən illərini sürgündə keçirməli olur. Sürgün illəri onun yaradıcılığına da təsirsiz ötüşmür və o, yurdundan zorla ayrı salınanların duyğu və düşüncələrini, həyatı və yaşayışlarını bir çox şeirlərində, xüsusilə “Sürgün” şeirində ustalıqla qələmə alır. Bu şeiri onun sürgündə yazdığı əsərlərinin manifesti də adlandırmaq olar.

Heca vəznində, 4+4+3 ölçülü 11-likdə yazılmış və kiçik həcmli poema təsiri bağışlayan bu əsərində şair elə ilk misralarda oxucunu silkələyir və sürgün həyatının acı-ağrılarını obrazlı şəkildə belə təqdim edir:

Qovuldum ah, vətənimdən, elimdən,
İllər boyu nələr gördüm, nələr mən.
Daşdan-daşa dəydi başım qürbətdə,
Möhnət oldu yar-yoldaşım qürbətdə.
Tufan qopdu, pəncələşdim yellərlə,
Yağış yağdı, axıb getdim sellərlə!
Kölgələr tək dağı, daşı dolaşdım,
Ölümlərlə, qaranlıqla dalaşdım.

Haram oldu mənə baba ocağı,
Yurdum oldu karvansara bucağı.
Aclıq çəkib, korluq gördüm dünyada,
Keçdi şamım, sondü odum, ocağım,
Məndən sonra axmaz oldu bulağım (1, s.226-227).

Şeirin sonrakı bəndlərində təkcə özünün yox, vətəndə qalan yurddaşların da sürgünəbənzər bir ömür yaşadığını, məmləkətinin kəndlərinin zülmün əli ilə viran qalmasını, sanki şeytanın bu yurdda kök salmasını dilə gətirən müəllif ürəyi yana-yana bildirir ki, bu yurdun sərvəti tükənməz olsa da, ölkə bərabərsizlik qanunları ilə idarə olunduğundan “yox kəndlənin nə çörəyi, nə əti”. Bəslədiyi bağdan ona pay verməyən mülkədar o qədər rəhmsizdir ki, onu “işlədərək çörək verməz, çay verməz”.

Haqq danışan diilərin kəsildiyi, azadlıq istəyənlərin qanına qəltan edildiyi bir məmləkətin xarabalıqlarında bayquşlar ulasa da, şairin əqidəsinə görə, bu əzablar əbədi ola bilməz. Şair inanır ki:

Şair yenə şeir yazar el üçün,
Qarlar ərir çaylar üçün, sel üçün.
Boz buludlar günün önün tutammaz,
Özgə oymaq yurdumuzu udammaz (1, s.229).

“Mən yurdumu özgələrə satmadım, Xələt alıb öz elimi atmadım”, - deyən H.Sahirin poeziyasının baş, əbədi və əzəli mövzusu, heç şübhəsiz ki, azadlıq uğrunda mübarizə istəyi və millətinin gələcəyinin xoşbəxtliyinə inam məsələsidir. Həməsrinə “ağlama, nə qədər ağlasan də, səsini eşidən olmayacaq. Sənin ağlamağınla nə qaranlıqlar əriyib məhv olacaq, nə də göylərdə qızıl gün doğacaq”, - deyən xitab edən şair bunun səbəbinin insanlıqla bir araya sığmayan qanunlar olduğunu bildirir və yazır:

.. Sənə bu ölkədə qanun qara bir daxma verib,
Xana yıldızlı saraylar və yaşıl asma verib.
Yat bu viranədə, həsrətlərə qatlan, gülmə,
Gülmə! Solsun ürəyində açılan lalələrin,
Öl! Ki sönsün o günəş rəngli o xoş zülfü-tərin.
Nə qədər ağlasan, ağla ki sənin nalələrin
Bu qaranlıq gecənin qəlbi içində əriyir,

Kim sə sormaz: - Bu qaranlıqda bu səs, nalə nədir? (1, s.232).

“Ağlamaqla haqqını ala bilməyəcəksən, əsarətdənsə azad ölüm yaxşıdır” anlamını verən bu misraları yazan şair “Yurd mahnısı” şeirində

yurdaşlarına təkidlə başa salmağa çalışır ki, torpağında bu qədər sərvətin, şərəfli tarixi keçmişin ola-ola palçıq evlərdə, tozlu küçələrdə yaşamaq sənə yaraşmaz. Ayağa dur, haqqını hələb et, vermirlərsə zorla al. Başa düş ki:

Əsarətdə yaşadığın
Keçmişlərin qəflətidir.

Ona görə də:

Yetər zindan, yetər zəncir,
Zindanı yıx, zənciri qır! (1, s.236)

“Həyat şirindir” şeirində “Türkcə yazdım, şirinləşdi sözlərim”, - deyə doğma dili ilə fəxr etdiyini bildirən şair “Gecə keçmiş yarıdan”, “Son söz”, “Yoldan kənar”, “Atlılardan” və s. əsərlərində yurdunun problemlərini bədii biçimdə, poetik obrazlarla təqdim edir.

Dünyadakı haqsızlıqları görən şair “Söylə, tanrı” adlı fəlsəfi şeirində Allaha müraciət edir. Dünyada, dar mənada vətəninə əmin-amanlığın olmadığını dilə gətirən şair Alahdan soruşur:

Söylə tanrı, köçüb gedən ellərin,
Bu dünyada nə vaxt üzü güləcək?
Gələcəyə şirin ümid bəsləyən
Könlümüz açacaqmı gül-çiçək?
Viranədə susacaqmı bu bayquş,
Verəcəkmə bahar dünyaya bəzək? (1, s. 223)

“Səhəndə sarı”, “Mahnı”, “Arazın suyu”, “Kənd mahnıları”, “Mahnılar”, “Nərgiz” və s. şeirlərində doğma yurdu Azərbaycanın, bu torpaqda yaşayan insanların problemlərini qabardan şair “Arzu” adlı şeirində şairlik və vətəndaşlıq kredosunu aşağıdakı şəkildə elan edir:

İstərəm qəmli və tufanlı gecə yolçulara
Bir fanus tək, ya qütb ulduzu tək rəhbər olam.
İstərəm yay günü çöllərdə axar bir su olub,
Dum-duru göz yaşı tək yolda çuxur içrə dolam.
İstərəm nəqş və niğarım qala, şeirim oxuna,
İstərəm bir sizi, həsrət tək ürəklərdə qalam.
Unudarsa məni el, çəkməsə tarix adımı
İstərəm ay təki yurd üstə gecə şövq salam (2, s.81).

Bütün ömrü və yaradıcılığı boyu millətinin azadlığı və özgürlüyü məsələsinə sadıq qalan, həyatını canından artıq sevdiyi vətənə qurban

verməyə hazır olan şair “Qafqaz yollarında”, “1945-ci ildə”, “Gecə işıqları”, “Bir toxucu qıza”, “Basqın”, “Axşamçağıdır”, “Zamanın sirri”, “Sazaq əsdi”, “Xəzanlar”, “Həyatdır axar şeşmə” şeirlərində millətinin dərd-sərləri ilə bağlı düşüncələrini bəyan edirsə, “Firudin İbrahimiyyə”, “Qovala düşmənləri”, “Vətənin matəmində”, “Qanlı payız”, “Ana səsi” şeirlərində Azərbaycan xalqının inqilabi mübarizə tarixini oxucuların gözü qarşısında canlandırır, milləti tarixin dərsələrindən ibrət götürməyə və cəsarətlə öz hüququnu qorumağa səsləyərək “Qorxma” adlı şeirində yazır:

El mənim şanlı elim, həmvətənim, al günəşim,
Ayna tək parlaq üfük, dərya təkin çərx əsir.
Ey qadınlar, analar, bircə açın pəncərəni,
Sübh açılmaqdadı, sübhün yeli dağlardan əsir.. (2, s.84).

Həbib Sahirin həyatı və yaradıcılığı haqqında düşündüklərimizi ümumiləşdrəkən belə bir qənatə gəlirik ki, bir şair və vətəndaş olaraq o, bütün şüurlu həyatını və şairlik istedadını xalqının azadlığı uğrunda mübarizəyə həsr etmiş, sürgün və təqiblər onun iradəsini sındıra bilməmiş, belə bir inamla yaşamış və yazıb-yaratmışdır ki, Azərbaycan xalqı gec-tez öz birliyinə, əbədi müstəqilliyinə qovuşacaq, özü öz müqəddəratını həll edəcəkdir.

Ədəbiyyat

- 1.Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası. II c., Bakı: “Elm” nəşriyyatı, 1983
2. Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası. III c., Bakı: “Elm” nəşriyyatı, 1988
3. Yəhya Şeyda. Ədəbiyyat ocağı. II c., Təbriz: 1366 (M.1987)
4. Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi – XX əsr. II cild. Bakı: “Qanun” nəşriyyatı, 2013
- 5.İnternet - Vikipediya
- 6.Bəhmən Kaşif. Şahir – gecələr oyaq. “Azəri” məcmuəsi, Tehran: 2015, N 22
- 7.Həbib Sahir. Səhər işıqlanır. 1358 (M.1979)
- 8.Həbib Sahir. Xatirələr. 1378 (M. 1999)
- 9.Əli Ağgüneyli. Sahirin həyatına öləri bir baxış. “Azəri” məcmuəsi, Tehran: 2015, N 22
- 10.Pərvanə Məmmədli. Həbib Sahir (Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi – XX əsr. II cild kitabında. Bakı: “Qanun” nəşriyyatı, 2013
11. “Azəri” məcmuəsi. Tehran: 2015, N 22

E.Abdullayeva

Habib Sahir: Some considerations about his life and creation

Summary

The article is dedicated to one of the prominent members of South Azerbaijani poetry Habib Sahir. He was born in Tabriz and he finished his primary and secondary education in his motherland but he graduated from Istanbul University. After graduating geography faculty he returned to Iran and he had begun his pedagogical activity for many years. Teaching in Tabriz, Qazvin, Ardabil, Zangan and Tehran at the same time he engaged in creative activity. He wrote his poems and prose works in Azerbaijan and Persian languages. Some controversial issues have been made about him. Here his autobiography is systematically written and revealed specific facts for the first time. Up to now wrong facts are exposed. It is informed about poet's real name, his father's and mother's name. The article talks about Sahir's university years, his pedagogical activity. The article is clarified the reasons why poet was exiled several times. At the same time the article is provided the information about poet's books and artistic heritage. The main themes of his creation is determined. It is noted that the poetic heritage of the Habib Sahir who has undeniable service in the development of the southern Azerbaijani poetry.

Э. Абдуллаева

Габиб Сахир: некоторые рассмотрение в жизни и творчестве

Резюме

Статья посвящена Хабибу Сахиру одному из признанных представителей в литературе Южного Азербайджана XX века. Хабиб Сахир родился в городе Тябризе и получил там свое первоначальное и среднее образование, а высшее образование получил в университете Стамбула. После окончания факультета географии Х. Сахир вернулся в Иран где долгие годы работал в сфере преподавания. Няряду с преподаванием в Тябризе, Гязвине, Ардебиле, Зянджане и Тегеране, также постоянно занимался творчеством. Он писал стихи и прозаические произведение как на Азербайджанском языке так и на фарси. В его исследованиях был также ряд разгонласий. На основе

конкретных фактов литературный перевод впервые раскрывается здесь. Ряд фактор предоставленных до сих пор выявляют некоторые ошибки. Его имя и очество предоставляют достоверную информацию о его образовании. В тоже время предоставляет информацию о его книгах и художественном наследии. Также определяются основные темы его творчества. Хочется отметить, что в развитии поэзии Южного Азербайджана оказали бесспорные услуги поэтического наследия Х. Сахира, которое сыграло важную роль в формировании национального сознания и пробуждении национальной памяти.

Rəyçi: İslam Qəribli
Filologiya elmləri doktoru, professor